

Perhesuhteita ja penkkiurheilua

Naisten ja miesten tv-ohjelmavalintojen eroista

Television seuraamistutkimusten tulosten yhteydessä on usein todettu, ettei miesten ja naisten katselutottumuksissa ole ainakaan merkittäviä eroja. Näin onkin, kun huomio kiinnitetään vain keskimääräiseen päivittäiseen katselu-aikaan tai televisio-ohjelmien kokonaistavoittavuuteen. Tutkimusten ohjelmakohtaisista tuloksista on kuitenkin käynyt ilmi, että tuon jotta-kuinkin yhtäsuuren keskimääräisen katseluajan puitteissa miehet ja naiset valitsevat osittain eri ohjelmia. ("Valitseminen" ei tässä tietenkään tarkoita sitä, että joitakin tv-ohjelmia seuraisivat vain miehet tai vain naiset.) Juuri tätä kysymystä pyrin tarkastelemaan televisio-ohjelmien yleisötutkimusten tulosten avulla. Jossain määrin koskettelen myös em. "valikoinnin" mahdollisia syitä, mutta pääasiassa on tämä nähtävä vasta ensi askeleena, toivottavasti ajatuksia herättävänä kuvailuna.

Työn virikkeenä on pitkälti ollut Ruotsin radion tutkimusosaston (PUB) julkaisema Gunilla Wigrenin raportti "Kvinnor & män ser på

tv" (PUB nr 11-1985), joka oli laadittu Ruotsin television Tasa-arvoryhmän toimeksiannosta, sekä mm. Tanskassa ja Norjassa tehdyt vastaavat kartoitukset (Hjort 1984, Lund 1984).

Aineistona ovat Yleisradion viime kalenterivuoden (1985) aikana suorittamat tv-yleisön seuraamistutkimukset, joiden perusjoukkona on ollut maamme 9-75-vuotias suomenkielinen väestö. Tutkimukset kattoivat yhteensä kymmenen kalenteriviikkoa, joista neljä kevättalvella, kaksi kesällä ja neljä syksyllä.¹

Aineistossa kohdistan huomion nimenomaan niihin yksittäisiin tv-ohjelmiin tai tv-sarjoihin, joita joko miehet tai naiset ovat seuranneet selvästi enemmän kuin toista sukupuolta edustavat suomalaiset. Vertailukriteeri on siis verraten karkea.

Aluksi tarkastelen kuitenkin lyhyesti, miten televisio päivittäin on tavoittanut miehiä ja naisia, kuinka paljon television katseluun on käytetty aikaa ja miten katselu on jakautunut ohjelmatyypeittäin.

Katselun määrä

Taulukko 1

Yhteenvedo television keskimääräisestä tavoittavuudesta ja päivittäisestä katseluajasta vuoden 1985 tutkimusjaksoilla

	Talvi 1985	Kesä 1985	Syky 1985	Koko vuoden keskiarvo
Television tavoittavuus				
Miehet	90 %	74 %	83 %	84 %
Naiset	87 %	75 %	80 %	82 %
Katselu/pvä keskimäärin				
Miehet	2t25min	1t25min	1t52min	2t00min
Naiset	2t21min	1t35min	1t50min	1t59min

Huom. Vuoden keskiarvot on laskettu painotettuina, koska kesän tutkimusjakso oli 2-viikkoinen, muut 4-viikkoisia.

Naiset näyttävät katsovan syky- ja talviaikaan televisiota keskimäärin hieman vähemmän kuin miehet, joskin erot ovat varsin pieniä. Tulos on sikäli yllättävä, että television "suurkuluttaja"-ryhmät, perheenemännät ja eläkeläisethän ovat ehdottoman naisvaltaisia ja nostavat osaltaan naisten katseluajan keskiarvoa. Kodin ulkopuolella työssäkäyvät naiset katsovat televisiota ilmeisesti huomatta-

vasti vähemmän kuin miehet.²

Eri ohjelmatyyppien seuraaminen

Taulukossa 2 esitetään eri tv-ohjelmatyyppien osuudet keskimääräisestä katseluajasta, joka siis miehillä ja naisilla oli viime vuoden tutkimusten perusteella suurin piirtein sama, noin kaksi tuntia päivässä.

Taulukko 2

Eri ohjelmatyyppien osuudet (%) keskimääräisestä katseluajasta vuoden 1985 tutkimusjaksoilla (ks. taulukon 1 huomautus)

Ohjelmatyyppi	Kaikki vastaajat	Miehet	Naiset
Uutiset	16	17	16
Ajank.ohjelmat	7	7	6
Asiaohjelmat	9	10	9
Opetusohj.(ilt.)	1	1	1
Teatteri ja tv-elokuvat	4	4	3
Pitkät elokuvat	11	11	11
Sarjafilmit	22	21	23
Viihdeohjelmat	17	16	18
Esitt.musiikki	3	2	3
Urheilu	7	9	6
Lastenohjelmat	4	3	5
Muut	1	1	1
Yht.	100%	100%	100%

Myöskään eri ohjelmatyyppien seuraamisessa ei sukupuolten välillä tule esiin merkittäviä eroja. Jonkin verran enemmän ovat **naiset** käyttäneet aikaa sarjafilmiin ja viihdeohjelmien parissa, kun taas **miehet** ovat naisia ahkerammin seuranneet urheilulähetyksiä. Ns. faktohjelmiä (neljä ensimmäistä tyyppiluokkaa) ovat miehet katsoneet keskimäärin hieman enemmän kuin naiset.

Koska tutkimusten perusjoukon alaikäraja on ollut 9 vuotta, on lastenohjelmien varsinainen yleisö jäänyt sen ulkopuolelle. Se, että lastenohjelmien osuus on suurempi naisilla kuin miehillä, seurannee ainakin osaksi perheissä edelleenkin vallitsevasta työnjaosta: kun lapset tarvitsevat vanhemman seuraa tai "apulukijaa" television ääreen, taitaa tässä tehtävässä toimia useimmin äiti kuin isä. Tosin norjalaista tv-yleisöä koskeneessa tutkimuksessa todettiin naimisissaolevien lapsettomiensa naisten seuraavan enemmän lastenohjelmia kuin miesten tai naimattomien naisten - tämän arveltiin kuvastavan "valmistautumista", pyrkimystä sosiaalistua naisen perinteiseen rooliin nimenomaan äitinä (Lund 1984, 70-75).

Ohjelmien valinta

Seuraavassa tarkastellaan niitä vuoden tutkimusjaksoilla esitettyjä tv-ohjelmia, joita joko **miehet** tai **naiset** ovat seuranneet selvästi enemmän kuin toista sukupuolta edustavat. Kriteerinä on käytetty vähintään kymmenen prosenttiyksikön eroa suuntaan tai toiseen ohjelmien keskimääräisissä seuraamisosuuksissa. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät tässä siis sellaiset ohjelmat, joita **sekä miehet että naiset** ovat seuranneet ilman mer-

kittävää eroa sukupuolten kesken.

Kuten edellä todettiin (ks. taul. 2), miehet seuraavat keskimäärin hieman enemmän television uutislähetyksiä ja ajankohtaisohjelmia kuin naiset. Ohjelmakohtaisesti katsoen on ajankohtaisohjelmia yleensä seurannut suhteellisesti ainakin hieman suurempi osa miehistä kuin naisista. Merkittävä ero miesten ja naisten seuraamisosuuksissa oli aineistossa kuitenkin vain muutaman ajankohtaisohjelman kohdalla; kaikissa näissä tapauksissa miehet olivat seuranneet ohjelmia naisia ahkerammin.

Ajankohtaisohjelmien yleisörakenteen perusteellisempi vertailu vaatisi yksittäisten lähetysten teemojen sekä niiden ennakkoinformoinnin tarkastelua, mitä tässä yhteydessä ei ole tehty.

Taulukon 2 mukaan naiset seuraavat keskimäärin hieman enemmän sarjafilmejä kuin miehet. Määrällinen ero ei kuitenkaan ole kovin suuri - selvemmät erot tulevat esille, kun katsotaan, mitä sarjafilmejä miehet ja naiset seuraavat. Kysymys ei tietenkään ole siitä, etteivätkö miehet ja naiset katsoisi paljon samojakin sarjoja, ja monet jäljempänä mainituista sarjoista ovatkin laajasti niin miesten kuin naistenkin suosimia.³

Naisten selvästi enemmän seuraamia (kriteerinä em. vähintään 10 prosenttiyksikön ero seuraamisosuuksissa) sarjoja osui vuoden tutkimusjaksoille kaikkiaan kymmenen, miesten ylivoimaisesti enemmän seuraamia vain neljä. Useista sarjafilmeistä on yleisötiedot käytettävissä valitettavasti vain muutaman jakson osalta, koska niitä esitettiin televisiossa vain joko kevät- tai syyskaudella (esim. "Dallas" ja "Benny Hill Show").

Selvästi enemmän naisyleisöä

tavoittivat ennen muuta amerikkalaiset sarjat "Dallas" ja "Dynastia". "Dallasin" jaksoja seurasi miehistä keskimäärin joka kolmas, naisista melkein joka toinen; sarjan kaikkien jaksosten kohdalla ero sukupuolten välillä oli huomattava. Kesällä ja syyskaudella lähetettiin "Dallasin" lähetysaikaan, perjantain myöhäisillassa niinkään amerikkalaista sarjaa "Viinitila Falcon Crest", joka myös tavoitti suhteellisesti enemmän naisia kuin miehiä, mutta erot eivät olleet läheskään niin suuret kuin kahden edellään mainitun sarjan kohdalla. "Dallasin" ja "Dynastian" yleisörakenne on ollut samankaltainen myös muissa maissa, joissa sarjoja on esitetty, mm. USA:ssa, Tanskassa ja Ruotsissa.⁴

Muita sarjoja, joita naiset seurasivat selvästi enemmän kuin miehet, olivat tsekkiläinen, pienen sairaalan arkipäivästä kertova "Sairaala kaupungin laidalla", Daphne duMaurierin romaaniin perustuva romanttinen jännityssarja "Serkkuni Raakel", amerikkalainen "Lemmenlaiva", brittien viimeisiä Intian-vuosisia kuvaava "Kuningattaren jalokivi" sekä lastensarjat "Lellikki" ja "Lii-san seikkailut ihmemaassa".

Kaiken kaikkiaan näyttää naisten kiinnostus kohdistuvan erityisesti sellaisiin sarjoihin, jotka romanttisesti ja todellisuudelle vieraasta ulkokuorestaan ja "päiväunimaisuudesta" huolimattakin liikkuvat paljolti naisten lähimmissä ympäristöissä: perheen sisäisissä ongelmis- sa, naisten ja miesten välisten suhteiden vaikeuksissa yms. Näiden sarjojen aiheet ja tilanteet ovat suhteellisen helposti rinnastettavissa omiin arkipäivän kipeisiin ongelmiin ja ristiriitoihin. Esimerkiksi "Dallasin" päähenkilöillä perhe- ja henkilökohtaiset ongelmat ovat jatkuneet loputtomasti (luonnolli-

sesti sarjan yleisön kiinnostuksen säilyttämiseksi herpaantumattomana), ja nimenomaan naisten tehtäväksi siinä on yleensä osoitettu perheen (suvun) koossapitäminen - näin vahvistaen naisille langetettua "ylläpitotehtävää" kotipiirissä ja korostaen vallitsevan yhteiskunnan ja kulttuurin nimenomaan naiselle asettamia vaatimuksia.⁵ Tosin samalla myös ikäänkuin tuetaan naista tämän tehtävän ristiriitaisessa toteuttamisessa: vaikeivät sarjafilmit sinänsä mitään ratkaisuja perhe- ja muihin ongelmiin tarjoakaan (eivätkä katsojat sitä ehkä odotakaan), on edes "helpottavaa" nähdä, miten upporikkaissa amerikkalaisperheissäkin poika ajattelee enemmän rahaa kuin äitiään ja mies käy vieraisissa ... Sitä paitsi esimerkiksi "Dallasin" sukukriisejä setvivissä jälkikeskusteluissa kotona tai ystävien kanssa voi itse samalla yrittää ratkoa omia vastaavankaltaisia kipeitä kysymyksiä tarvitsematta puhua niistä ääneen.⁶

Miehiin ovat vedonneet selvästi enemmän jännityssarjat ("Taistelupari", "Maanalainen armeija") ja nimenomaan sellaiset sarjafilmit, joiden päähenkilöinä on etupäässä miehiä ja jotka käsittelevät miesten keskinäisiä suhteita - ei siis miesten ja naisten välisiä suhteita kuten naisten suosimissa sarjoissa.

Poikkeuksen jännityssarjojen yleisöissä muodosti syksyllä lähetetty Agatha Christien dekkareihin perustuva elokuvasarja "Neiti Marplen mysteerit", jota naiset seurasivat suhteellisesti aktiivisemmin kuin miehet. Vetonaulana lienee ollut sarjan erikoislaatuinen päähenkilö, ikääntynyt ja fyysisesti avuton mutta ajattelussaan terävä naishenkilö Miss Marple. Ehkä myös tämän suosituksen naiskirjailijan dekkarit ylipäänsä saavuttavat enemmän naisia kuin muut salapoliisiromaa-

nit?

Jännityssarjojen ohella miehet ovat seuranneet naisia ahkerammin englantilaista koomikkosarjaa "Benny Hill" sekä "Ritari Ässää", jälkimmäinen tosin lienee vedonnut ennen muuta nuorempaan polveen.

Pitkien elokuvien ja tv-teatterin kohdalla pätee suurin piirtein sama jakauma kuin sarjafilmeissä (ks. edellä): naiset ovat seuranneet enemmän romanttisia (ja traagisia) rakkaustarinoita ja sukukuvauksia ("Valkoiset ruusut", "Katariina ja Munkkiniemen kreivi" ym.). Miesten enemmän katsomat kappaleet taas ovat joko perinteistä jännitys- tai seikkailuelokuvaa (Hitchcock, kuukauden länkkäri), kuvausta ns. miesten maailmasta tai maailmaa miesten näkökulmasta, miesten kesken ("Vääpeli Sato", "Hirvikeikka", "Aidankaataajat", "Taksikuski"). Jako on siis perinteisten rooliodotusten mukainen ja vastaa edellä esitettyjä vertailuja sarjafilmiä seuraamisen osalta.

Muista sarja- ja yksittäisistä tv-ohjelmista ovat kiinnostaneet naisia selvästi enemmän kuin mie-

hiä mm. kevyet musiikki- ym. viihdeohjelmat ("Toivotaan, toivotaan", "Napakymppi", "Tupla tai kuitti", erilaiset laulu- ja musiikkikilpailut), joskin nämä ohjelmat ovat saavuttaneet myös miehiä melko laajalti. Myös naisille vartavasten suunnatut ohjelmat ("Vain naisille", ruokaohjelmat "Patakakkonen" ja "Kesäkeittiö") ovat tavoittaneet yleisönsä, ja toisaalta eräät "miehiset" asiaohjelmat ("Tekniikka tutuksi", "Meistäkö vidiootteja?") tavoittivat selvästi enemmän miehiä kuin naisia.

Niin "Urheiluruudut" kuin urheilukilpailujen televisioinnitkin näyttävät kiinnostavan selvästi enemmän miehiä kuin naisia. On kuitenkin joitakin lajeja, kuten taitoluistelu, joita naiset ovat seuranneet jopa enemmän kuin miehet. Poikkeuksen nämä lajit tekevät ehkä siksi, että niiden kohdalla yleisön huomion painopiste on kilpailutilanteissakin enemmän itse suorituksissa, niiden esteettisyydessä ja viihteellisyydessä kuin pistesijoissa ja kilpailun lopputuloksissa.

Taulukko 3

Sarjafilmejä, joita miehet/naiset seuranneet selvästi enemmän (kriteerinä vähintään 10 prosenttiyksikön ero)

MIEHET seuranneet
enemmän kuin naiset

Benny Hill Show (2/2)
Ritari Ässä (2/3)
Taistelupari (2/3)
Maanalainen armeija
    iskee jälleen (1/1)

NAISET seuranneet
enemmän kuin miehet

Dynastia (5/7)
Dallas (4/4)
Neiti Marplen mysteerit (2/4)
Sairaala kaupungin laidalla (2/7)
Liisan seikkailut ihmemaassa (2/7)
Lemmenlaiva (1/2)
Kuningattaren jalokivi (1/2)
Lellikki (1/2)
Serkkuni Raakel (1/1)
Fame (1/1)

(Suluissa suhdeluku: jaksoja, joita miehet tai naiset seuranneet enemmän / jaksojen kokonaismäärä tutkimusjaksoilla.)

Taulukko 4

Elokuvia ja näytelmiä, joita miehet/naiset seuranneet selvästi enemmän (kriteerinä 10 prosenttiyksikön ero)

MIEHET seuranneet enemmän kuin naiset

Muukalaisia junassa	amer. elokuva (1951), thrilleri / A. Hitchcock
Julma maa	amer. elokuva (1973), tositapahtumiin perustuva verinen kuvaus vapauden myytin nimissä / T. Malick
Hirvikeikka (Aitiopaikka)	näytelmä, kansankomedia herroista metsässä / M. Onttonen
Kuudes mies	kuukauden western, amer. (1955) / J. Sturges
Taksikuski (Aitiopaikka)	tv-elokuva (1969), Veijo Meren romaaniin pohjautuva tarina parin päivän tapahtumista keskushenkilönä taksikuski / V. Kerttula
Vääpeli Sadon tapaus eli Ihmiskoirat	tv-elokuva, Haanpään romaaniin pohjautuva tarina armeijasta ja sen rakenteellisesta väkivallasta / V-M. Saikkonen
Aidankaataajat eli Heidän jälkeensä vedenpaisumus	kotim. elokuva (1982), kolme sairaalan syöpäosaston miespotilasta lähtee omin luvin katsomaan elämää sairaalan ulkopuolella ... / O. Soinio

---

NAISET seuranneet enemmän kuin miehet

Valkoiset ruusut	kotim. elokuva (1943), menestyskirjailijan ja nuoren naisen romanssi / H. Leminen
Pekka Puupää kesälaitumella	kotim. elokuva (1953), komedia / A. Lohikoski
Katariina ja Munkkiniemen kreivi	kotim. elokuva (1943), romanttista draamaa pääosissa Regina Linnan- heimo ja Leif Wager / O. Elstelä
Hätävalhe	amer. elokuva (1958), näyttelijättären ja amerikkalaisdiplomaatin romanssi, pääosissa Ingrid Bergman, Cary Grant ym. / S. Donen.

Lopuksi

Tästä tarkastelusta jää eittämättä yleiskuvaksi se, että naiset - kuten

ehkä odotettuakin - seuraavat televisiosta romanttisia elokuvia, "saippuaoppera"-tyyppisiä sarjafil-

mejä ja muuta ns. kevyttä viihdettä enemmän kuin miehet. Tämä ei kuitenkaan saisi jäädä johtopäätökseksi sinänsä, vaan pikemminkin kysymykseksi tai joukoksi kysymyksiä.

Olen tarkastellut tässä artikkelissa televisio-ohjelmien seuraamista ja valikointia pelkäämään kvantitatiivisten muuttujien, koko väestöä edustavien keskiarvojen avulla (keskimääräinen katselu-aika päivässä, ohjelmaa seuranneiden suhteellinen osuus kaikista naisista/miehistä). Katsojaluvut ja niiden jakaumat voivatkin antaa jonkinlaisia viitteitä siitä, mihin varsinaista tutkimusta voitaisiin kohdistaa, ja tutkimusmenetelmien kehityksen myötä yleisötutkimuksista on ehkä saata- vissa irti enemmänkin. Mutta jos halutaan tutkia esimerkiksi joidenkin tv-ohjelmien merkitystä katsojalle tai jonkin sarjan uskollisen seuraamisen syitä, on metodisesti mentävä reilua askelta pidemmälle, molempiin suuntiin: katsojaan itseensä sekä itse ohjelmaan. Tämä lähestymistapa edellyttäisi myös sen tutkimista, mitä arvoja ja asenteita jollakin ohjelmalla tai sarjalla tarjotaan ja kenelle, sekä millä keinoin vedotaan katsojien, esimerkiksi juuri tämän päivän naisen tunteisiin, tarpeisiin ja odo- tuksiin.

Viitteet

¹Tutkimusjaksot: 4.2.-3.3. (raportti D5/85), 10-23.6. (D6/85) ja 23.9.-20.10. (D1/86).

²Tähän keskiarvotulokseen löytyy taval- laan selitystä vaikkapa ajankäyttötutki- muksista: kotitöiden osuus ajankäytöstä on työssäkäyvilläkin naisilla kaksinkertainen miehiin verrattuna, ja vapaa-aikaa on miehillä huomattavasti enemmän kuin naisilla. Naisten ja miesten ajan- käytöstä ks. Niemi & Kiiski & Liikkanen 1979.

³On syytä pitää mielessä, että jonkin sarjan tai ylipäänsä tv-ohjelman seura- minen ei välttämättä merkitse samaa kuin siitä pitäminen.

⁴Ks. esim. Wigren 1985, 22.

⁵Ylläpitotehtävästä, ks. esim. Saarinen 1985, 119-121.

⁶Ks. myös Hjort 1984, 166-172 ja 306- 318.

Kirjallisuus

ERHOLM, Erja. Televisio-ohjelmien yleisö 4.-17.2.1985 ja 18.2.-3.3.1985. Sarja D5/1985. Yleisradio, Suunnittelu- ja tutkimusosasto.

HJORT, Anne. Når kvinder ser TV - om medieforskning og reception. Dallas og Krigsdotre. Speciale. Arbejds-papirer fra institut for litteraturvidenskab 140, juni 1984.

KALKKINEN, M-L. Televisio-ohjelmien yleisö kesäkuussa 1985. Sarja D6/1985.

KALKKINEN, M-L. Televisio-ohjelmien yleisö 23.9.-20.10.1985. Sarja D1/1986.

LUND, Sissel. Kvinnerns bruk av masse- medier. Stensil nr. 78. Institutt for presseforskning. Oslo 1984.

NIEMI, Iiris & KIISKI, Salme & LIKKANEN, Mirja. Suomalaisten ajankäyttö. Tilastokeskuksen tutkimuksia n:o 65/1979.

SAARINEN, Aino. Vapautta naisille. Oulun yliopiston historian laitos. Tutki- jaliiton julkaisusarja 35. Helsinki 1985.

WIGREN, Gunnila. Kvinnor & män ser på tv. SR-PUB nr 11-1985. Stockholm 1985.